

Büyük Güllücek kalkolitik kültürü, hâfirlerin başka yerlerde tanındıkları benzer örneklerle göre, M. ö. 3000—4000 inci yıllara ait olduğu anlaşılmaktadır.

MAHMUT AKOK

KARATEPE KAZISI

Seyhan iline bağlı Kadirli ilçesinin güney-doğusundaki Karatepe ormanlık bölgesinde «Arslantaş» adı ile tanılan bir anıtın mevcudiyetine dair ilk haber, Yeni Hitit Devleti zamanında Kayseri'yi Güney Anadolu ve Suriye'ye bağlayan Toros geçit yolunu incelemek amacıyla, 1945 yılı sonbaharında «İstanbul Üniversitesi Eski Ön Asya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü» adına yapılan bir gezi esnasında Prof. Bossert, Dr. H. Çambel, N. Ongunsu ve M. Darga tarafından alınmıştı¹. Daha önce, Ali Rıza Yalçın, anıtın bulunduğu yerin önemli bir harabe olduğunu şifahî bir açıklamaya dayanarak belirtmişse de gezi kurulu 1946 yılında anıtı mahallinde gördükten sonra bu yayından malûmattar olmuştur².

Aynı Enstitünün 1946 şubatında yine bu bölgeye yaptığı ikinci bir gezide Kadirli'ye geldiği vakit Kadirli Merkez İlkokulu öğretmenlerinden B. Ekrem Kuşçu'nun³ delâletiyle Karatepe'ye gidilmiş⁴, fakat vakit şart ve imkânların o zaman mevcut olmamasından dolayı harabedeki araştırmalar ancak birkaç saate münhasır kalmıştı.

Karatepe harabesinin toprak üstü kalıntılarının incelenerek orada yapılabilecek bir kazının şartlarıyla yerinin tayinine ve bu dolaylarda Karatepe ile ilgili daha başka iskân yerlerinin mevcut bulunup bulunmadığının araştırılmasına Prof. Bossert ve Dr. Bahadır Alkım, yukarıda adı geçen Enstitü namına, 1947 ilkbaharında yaptıkları yeni bir gezide çalışmışlardır⁵. Bu gezide, harabe tepesinin güney-doğu zirvesinde çift boğalı⁶ bir kaide üzerinde durması gereken, fakat hâlen devrik bir şekilde yatan kıral heykelinin ön ve arka yüzündeki dört sütünlük uzun Eski-Samî yazıtının⁷, yine bu alanda görülen bir kapı arslanı üstündeki Eski-Samî yazıtının estampaj, kopya ve fotoğrafı alınmış, harabeyi çevreleyen sur kalıntıları gözden geçirilmiş, harabenin yayıldığı sık ormanlık

1 H. Th. Bossert - H. Çambel, Karatepe - Yeni bir Eti Harabesi, İlk Rapor, İstanbul, 1946, s. 1. «Arslantaş, ova bölgesinde oturup ta yazın sayıya Akyol'u takiben giden hemen bütün göçmen, köylü ve yolcular tarafından ötedenberi tanınmakta olan bir anıttır.

2 Krş. Bossert - H. Çambel, ayn. yer. s. 2-3.

3 Yirmi yıldan fazla bir zamandan beri Kadirli'de öğretmenlik eden ve Kadirli ve dolaylarındaki arkeolojik eserlerle yakından ilgilenerek bunları yorulmadan incelemeye çalışan Ekrem Kuşçu'nun adını burada bir defa daha teşekkürle anarız.

4 Karatepe harabesine Ekrem Kuşçu'nun rehberliği ile giden kafiye Prof. Dr. Bossert, Dr. H. Çambel, ve Adana Müzesi Müdürü B. Naci Kum'dan müteşekkildi.

5 H. Th. Bossert - U. Bahadır Alkım, Karatepe Kadirli ve Dolayları, İkinci Ön-Rapor, İstanbul Üniversitesi Eski Ön Asya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü Yayınları, No. 3. İstanbul 1947.

6 Aş. Bk. s. 245, not 10.

7 Kıral heykeli yazıtı için bk. Bossert - Alkım, ayn. yr. Res. 142-153, 215, 216, 219-223; kapı arslanı yazıtı için bk., ayn. yr. Res. 140-141 ve 224.

saha içinde görülebilen müteaddit kabartma ve Hitit hiyeroglif yazıtı parçaları gözden geçirilmiş ve Ceyhan nehrinin Karatepe karşısına raslıyan doğu yakasında yine pek kesif bir orman içinde geniş bir alana dağılmış olan Domuztepe'ye de geçilmiştir.

Karatepe dolaylarına yapılmış olan her iki gezide, müteaddit kabartma ve yazıtların bulunmuş olmalarına rağmen, bu eserlerin zuhuru ile meydana çıkan filolojik, arkeolojik ve tarihi problemlerin hiç birisinin çözülebilmesi için yeter derecede malzeme sağlanamamış olduğundan dolayı bu hususların aydınlatılmasını, -bir an önce yapılması gereken-kazıya bırakmak icap etmekte idi.

Karatepe'de bir kazının yapılması lüzumu hemen bütün ilim müesseselerimiz ve bilginlerimizce tensip edilmiş olmakla beraber ilk kazı teşebbüs ve kararı Türk Tarih Kurumu tarafından vaki olmuş ve gerekli ödenek ayrılmıştır. Hitit hiyerogliflerinin çözümlenmesini mümkün kılacak kadar olağanüstü bir önem taşıyan Karatepe kazısını sağlayan Türk Tarih Kurumuna şükranlarımızı sunmayı bir borç sayarız. Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Karatepe Kazısı ile yakından ilgilenmiş, bu maksatla ayrıca bir ödenek tahsis etmiş, Hatay ve Adana Müzelerindeki muhtelif malzeme ve araçların kazı esnasında kullanılmaları için müsaade lütfünde bulunmuştur; bu vesile ile adı geçen Genel Müdürlüğe derin teşekkürlerimizi sunarız. Aynı bir ödenek ile kazıya iştirak ederek çalışmaları her bakımdan geliştiren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine ve Karatepe araştırmalarımızda her vesile ile büyük yardımlarda bulunan Kadiri'nin hayırsever halkına teşekkür borcumuzun büyüklüğünü açıklamayı bir ödev biliyoruz.

Üç bilim müessesinin üyeleri tarafından teşkil edilmiş olan kazı kurulu (Prof. Dr. Bossert, Doç. Dr. Bahadır Alkım, Doç. Dr. H. Çambel, Asistan Dr. N. Ongunsu ve Mühendis Mimar İbrahim Süzen) kazıya 11 Eylül. 1947 tarihinde başlamış ve ilk mevsim çalışmalarını 7 Aralık. 1947'ye kadar devam ettirmiştir.

Çalışmaların teksif edildiği belli başlı işler ve elde edilen sonuç özetleri şöylece sıralanabilir :

I. Karatepe harabesindeki kazı ve incelemeler

A) Harabeyi çevreleyen sur kalıntılarının incelenmesi :

Kadiri ilçesinin takriben 22 km. güney-doğusunda ve Ceyhan nehrinin batı kıyısında 400 rakımlı ormanlık bir tepe üzerinde bulunan Karatepe harabesi, etrafı surla çevrilmiş müstahkem bir kale durumunu göstermektedir. «*Ayrıca Tepesi*» adı verilen bu tepenin, hemen eteğinden geçen Ceyhan nehrine nazaran yüksekliği 130 m. kadardır. Geniş yerlerinde 4, dar yerlerinde de 2 m. kalınlığında olan sur boyunca, 14-16 m. lik fasıllarla dörtgen şeklinde kuleler tevali etmektedir. Surdan 4-5 m. lik bir çıkıntı teşkil eden kulelerin uzunluğu 7-10 m. arasında değişmektedir. Pek itinalı bir işçilik göstermeyen sur, tepenin mahalli kireç taşı ile koyma ve giydirme suretiyle örülmüştür. Toprak üstü kalıntılara göre plânı alınan sur heyetinin bazı yerlerde açıklanabilmesini mümkün kılmak için küçük bir amele ekibi ile sondajlar yapılmışsa da bu hususta daha teferrüatlı çalışmalar müstakbel kazı mevsimlerine bırakılmıştır.

Aşağıda da temas edileceği veçhile sur, biri kuzey-doğuda biri de güney-batıda olmak üzere iki giriş binasıyla hariçle irtibatı sağlamakta ve ayrıca batı yönünde bir yan-kapı'ya malik bulunmaktadır.

Surun çevrelediği alan, uzun mihreri kuzey-güney istikametinde olan gayri muntazam bir oval şeklinde olup kuzey-güney mihreri 430, doğu-batı mihreri de 190 m. kadardır.

B) Sur dahilindeki kazılar :

Toprak üstünde farkedilebilen mimarî kalıntıların hepsinin sur içindeki alanda bulunduğu, sur dışında ise hiç bir binanın veya divar kalıntısının mevcut olmadığı görüldü.

Tepe zirvesinin 50-60 m. kadar güney-doğusunda bulunan Eski-Samî yazıtlı kiral heykelinin 7-10 m. kadar güney-batısında toprak üstünde uçları farkedilip te kuzey-doğu ve güney-batı istikametinde devam ettiği evvelce tespit edilmiş olan ortostatlar sırasının⁸ bulunduğu alan ve harabenin kuzey-doğusuna raslayıp kuzeye doğru gittikçe alçalan yamacında yine üst kısımları fundalıklar arasında görülebilen ve muntazam bir sıra teşkil ettiği anlaşılan işlenmiş birkaç bazalt bloku parçasının bulunduğu alan kazı sahaları olarak seçildi; birinci alandaki kazıya tepenin zirvesine yakın bir yerde olmasından dolayı «Yukarı Kazı», ikincisine de tepenin eteklerine yakın bulunmasından dolayı «Aşağı Kazı» adı verildi.

1. Yukarı kazı :

a) *Mimarî buluntular* : Bu alanda bir giriş binası ve bununla kuzey-doğudan geniş bir kapı ile irtibatlı olup içinde Eski-Samî yazıtlı kiral heykeli bulunan kiralî bir yapı manzumesi meydana çıkarılmıştır.

Zemini ufak taşlarla döşeli bir rampa güney-batıdan gelerek giriş binasına doğru yükselmekte ve surun giriş binası ile birleştiği yerde kuzey-doğuya doğru dik açı ile kıvrılarak *medhal-içi* yolu haline inkılâp etmektedir; bu iç-yol alt kısımları yazıtlı veya kabartmalı ortostatlarla süslü medhal kuleleri (?) arasından dört kademe ile yükselerek kuzey-doğuya doğru çıkmakta ve burada bir kapıya müntehi olmaktadır. Bu birinci kapıdan sonra aynı istikamette daha geniş bir kapı gelmekte ve bu suretle teşekkül eden 3.60 X 16 m. eb'adındaki *kapılar-içi alanının* gerek sağında (doğu) ve solunda (batı) birer kulenin yükselmekte olduğu anlaşılmaktadır. Kulelerin ufak taş döşemeli zeminleri ve divar sınırları meydana çıkarılmıştır.

İkinci kapı, dörtgen şeklinde 6 X 15 m. eb'adındaki iki kanatlı büyük bir hücreye açılmaktadır. Hücrenin batı kanadı, pek harap bir şekil gösteren doğu kanadına nispetle, daha mahfuz bir durumdadır; bu kısımda *in situ* olarak sekiz kabartmalı ortostat meydana çıkarılmıştır. Bu alanda toprak seviyesinden itibaren 80 cm. lik bir derinlikte raslanılan bâkir kaya, döşeme olarak kullanılmış, kayanın oyuk yerleri ise ufak taşlarla döşenerek asıl kayanın seviyesine çıkarılmış ve böylece döşeme düzlüğü sağlanmıştır. Hücrenin her iki kanadında kazı yapılırken çok miktarda bazaltten yapılmış kabartma ve yazıt parçaları

8 Krş. Bossert - Alkım, ayn. yr. s. 11-12 ve Res. 122-127, 129, 131-133, 214.

bulduğuna göre bu hücre duvarlarının alt kısımlarının kabartmalı ve yazıtlı ortostatlarla çevrili olduğu anlaşılmaktadır.

Kanatlı hücre güney-doğuda, giriş kapılarıyla aynı istikamette olan bir kapı vasıtasıyla, içinde kıral heykelinin bulunduğu iç avluya (?) açılmaktadır. Dıvarlar doğrudan doğruya bâkir kayaya oturtulmuş olduğu için, yağmur ve sel sularının tahribi dolayısıyla bu iç avlunun sınırlarını temel kalıntıları yardımıyla tefrik etmek oldukça müşkül olmuştur. Maamafih bu iç avlunun dörtgen şeklinde olduğu ve buna doğu taraftan yine dörtgen şeklinde diğer bir hücrenin açıldığı tespit edilebilmiştir. Durumun daha teferrüatlı bir surette açıklanması gelecek mevsimlerde yapılacak olan kazılara bırakılmıştır.

b) *Skülpür buluntuları*: Karatepe Kazısının dikkat çeken ve ilerde türlü tartışmalara yol açacak olan eser gruplarından biri de skülpür buluntularıdır.

Kapı Arslanları ve Sfenksler: Rampanın dik aç şeklinde köşe teşkil ederek kuzey-doğuya doğru yöneldiği alanda biri Eski-Samî, biri de Hitit hiyeroglif yazıtlı iki kapı arslanına ait müteaddit parçalar kısmen toprak altında kısmen de toprak üstünde bulunmuştur; bunların giriş binasının başlangıcına konulmuş oldukları anlaşıyor.

Diğer taraftan, birinci kapının sağ yanında (güney-doğu) Hitit hiyeroglif yazıtlı bir kaide üzerinde *-in situ* olarak- vücudunun ön kısmı ve başı harap olmuş bir kapı arslanı; sol yanında (kuzey-batı) küçük bir parçası bir kaide üzerinde, diğer bazı parçaları da bu kaidenin etrafında olan yine bir kapı-arslanı meydana çıkarılmıştır.

İkinci kapıda kapı-arslanları görülememiştir.

İç avluya açılan kapının sol yanında (kuzey-batı) bir kaide üzerinde pek harap bir durumda bir sfenks bulunmuştur; sağında (güney-doğu) ise mukabil sfenkse raslanılamamıştır; bununla beraber bu kısımda da uzun bir kaide meydana çıkarılmış ve kaidenin hem üzerinde hem de etrafında bir sfenks veya kapı arslanına ait olması muhtemel bulunan irili ufaklı parçalar bulunmuştur.

K a b a r t m a l a r : Hepsi esmer-gri renkte bazaltten yapılmış ve vasatî eb'adları 0.75X0.28 X l. 20m. olan ortostatlar üzerindeki kabartmalar ihtiva ettikleri konu ve tasvirlerindeki hareket dolayısıyla bilhassa dikkat çekicidirler. Kabartmalar, yukarıda da temas edildiği gibi giriş binası kule duvarlarının altından başlayarak devam etmekte ve iki kanatlı büyük hücreyi de çevrelemektedir. Bir ziyafet sahnesini tasvir edip üzerinde 17 figür bulunan iki ortostattan müteşekkil kabartma; bir boğa üzerinde ayakta duran ve sol elinde bir kuş (atmaca ?), sağ elinde de bir tavşan tutan Tanrı kabartması; boğa üstünde olmıyan fakat bir elinde bir kuş diğer elinde de tavşan tutan Tanrı kabartması (iki adet); kuş ve balık avı sahneleri; iki boğa-adam'ın antitetik bir tarzda tasviri görülen kabartma; arkasında bir nedimenin (?) yelpaze salladığı bir taht üstünde oturan kıraliçe (?) kabartması; bilhassa dikkati çekmektedir. Kabartmaların özelliği ve ait oldukları kesin tarih hiç şüphesiz ancak esaslı inceleme ve çeşitli mukayeselerden sonra mümkün olabilecektir. Maamafih üslup tarzı göz önünde tutulacak olursa bu kabartmaların M. ö. VIII. yüzyıla ait olabilecekleri ihtimalini söyleyebiliriz.

Heykeller: Kırıl heykeli, bunun kaidesi ve diğer bir heykele ait olduğu anlaşılan bir baş parçası Yukarı Kazı'nın heykel buluntuları arasındadır.

Toprak üstünde devrik bir vaziyette duran kırıl heykeli hakkında gerek birinci ve gerek ikinci ön-raporlarda gerekli açıklamalar yapılmıştı⁹. Eski-Samî yazıtlı bu heykelin bilhassa tahrife maruz kaldığı ön kısmına ait müteaddit parçalar kazı esnasında bulundu. Yine harap bir durumda bulunduğu ve aynı zamanda kirli ve yosunlu olduğundan dolayı ötedenberi köylü, çoban ve yayla yolcuları tarafından «arslan» olarak teşhis edilen kaidenin çifte hayvanlarının boğa olduğu bu seferki araştırmalarla anlaşıldı¹⁰. Heykel kaidesinin kayaya dörtgen şeklinde oyulan bir yuvaya oturtulduğu görüldü ve define arayıcıları tarafından bir müddet evvel arka üstü devriltilerek altı kazılan bu kaide, doğrultulup yerine oturtuldu.

Heykel başı buluntusuna gelince: Tepenin güney-doğu eteğinde fundalıklar arasından meydana çıkarılan bu bazalt baş parçasının kırıl heykeline ait olup olmadığı henüz kesin olarak anlaşılmış değildir, çünkü bu parçanın büyükçe olması ve kırıl heykelinin cesamet nisbetine uymaması bu başın, kazı esnasında izine tesadüf edilmemiş olan başka bir heykele aidiyeti ihtimalini de göstermektedir.

c) Yazıtlar: Kazının en önemli buluntusu yazıtlardır. Yazıtlar iki çeşit yazı ve dil ile kaleme alınmışlardır: Eski-Samî ve Hitit hiyeroglifleri.

Gerek Eski-Samî yazıtlı kırıl heykeline ve gerek yine Eski-Samî yazıtlı kapı-arslanına ait bazı yazıt parçaları kazı yapılırken bulunmuştur. Bu suretle hem kırıl heykeli üstündeki dört sütunluk yazıtın¹¹ hem de kapı-arslanı yazıtının¹² büyük bir kısmının tamamlanması sağlanmış ve ikinci ön-raporda *quasi-parallel* oldukları tahmin edilen¹³ bu iki yazıtın Prof. Bossert tarafından yapılan yeni incelemelerle aynı metnin birer versiyonu halinde buldukları tesbit edilmiştir.

Hitit hiyeroglif yazıtları ise kapı-arslanları (maalesef bunlar pek harap bir durumdadırlar), ortostatlar ve ortostat kaideleri üzerine hakkedilmişlerdir. Yine Prof. Bossert'in incelemeleri ile Eski-Samî metni ile Hitit hiyeroglif metninin bir *bilinguis* olduğu tahakkuk etmiştir. Bu keyfiyet ise, Hitit hiyerogliflerinin çözümlenmesi için hüyük gelişmeler kaydettirecek ve hattâ uzak olmanın bir gelecekte şimdye kadar birçok anıtlar üzerinde örnekler veren fakat okunmaları bir türlü mümkün olamayan bu Eski-Anadolu yazısı ve dilinin kesin bir surette anlaşılmasını mümkün kılacaktır.

9 Krş. İlk Rapor, s. 3-4; ikinci Ön-Rapor, s. 12-14.

10 Heykel kaidesinin hayvan kabartmaları, «Arslantaş» adından da anlaşıldığı gibi köylüler ve yolcular tarafından öteden beri 'arslan' olarak tanınmış, gerek birinci ve gerek ikinci Karatepe gezisinde hayvanların teşhisi yine arslan olarak yapılmış (krş. İlk Rapor, s. 3; İkinci Ön-Rapor, s. 12'den itibaren tür. yr.) fakat bu seferki kazı esnasında anıt iyice temizlenip gözden geçirilince bu hayvanların «boğa» oldukları anlaşılmıştır. Anıtın temizlendiği gün kazımızı ziyarete gelmiş bulunan Prof. Güterbock ta bunların «boğa» olduklarını ileri sürmüştür, kendisine bu vesile ile teşekkür ederiz.

11 Krş. İkinci Ön-Rapor, Res. 219-223.

12 Krş. İkinci Ön-Rapor, Res. 224.

13 Ayn. yr. s. 14.

2. Aşağı kazı :

a) *Mimarî buluntular* : Bu alanda, tıpkı «Yukarı kazı» alanında olduğu gibi yine bir giriş binası meydana çıkarılmıştır. Bina heyetinin mihreri kuzey-doğu-güney-batı istikametindedir.

Ufak taş döşemeli bir rampa doğudan gelerek giriş binasına doğru yükselmekte ve rampanın kuzey yönünde iki, güney yönünde de bir kulenin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. İkinci kuleden sonra güney-doğuya doğru dik açı ile kıvrılarak *medhal-içi dar yolu* haline inkilâp eden rampanın güney-batı köşesinde yine bir kulenin zemini meydana çıkarılmıştır.

Medhal - içi yolu başlangıcının her iki tarafında birer kapı-arslanı bulunmaktadır. Bu dar-yol güney-doğu istikametinde 7.5 m. kadar devam ettikten sonra bir kapıya münthehi olmaktadır. Kapının iki kanatlı olduğu her iki yanından da meydana çıkmış olan dairevi kapı-mihreri yataklarından anlaşılmaktadır. İç-yolun her iki yanından yükseldikleri muhtemel olan duvarların alt kısımlarında yazıtlı ve kabartmalı ortostatlar sırası mevcuttur. Güney-doğu yönündeki sırada kapı-arslanı, ortostatlar, kabartmalar ve ortostat kaideleri üzerindeki yazıtların hepsi Eski-Samî harfleriyle hakkedilmiştir. Mukabil cihetteki (Kuzey-batı) yazıtlar ise Hitit hiyeroglifleriyle vücute getirilmiştir. Kapıdan geçip güney-batı istikametine doğru takiben 3 m. gidilince - ki bu tarafa doğru arazi gittikçe yükselmektedir - solda (doğu), iç-yol zemininden 0.60-0.70 m. kadar yükseklikte olan ufak taş döşemeli bir hücre ve bu hücrenin mukabilinde fakat bundan daha büyük diğer bir hücre meydana çıkarılmıştır. Yukarı Kazı'da da olduğu gibi, karşılıklı bu iki hücre mütenazır birer kanat teşkil etmektedirler. Daha küçük olan hücrede ancak bir kaç ortostat *in situ* olarak bulunmuş, hücre etrafını çevrelediği anlaşılan diğer ortostatlar ise parça parça, pek harap ve dağınık bir vaziyette görülmüştür. Daha büyük olan ikinci kanatta ise, kabartmalı ve Hitit hiyeroglif yazıtlı ortostatlar ve yine Hitit hiyeroglif yazıtlı ortostat kaidelerinin hemen hepsi *in situ* olarak toprak altından çıkarılmıştır.

İç-yol kanatlı hücreler arasından çıkıp tepenin güney - doğu yamacına yükseldiği bir sırada, mevsim sonu dolayısıyla, kazı durdurulmuştur. Binaenaleyh, medhal inşaatının daha geride ve yamaçta mevcut olması muhtemel bulunan bir bina ile ilgili veya irtibatlı olup olmadığı meselesinin açıklanması mümkün olamamıştır.

Medhal binasının bir yangın geçirmiş olduğu, gerek kazı esnasında meydana çıkmış bulunan kül kalıntılarından ve gerek ortostatların ince tabakalar halinde dökülen yüzlerinden anlaşılmaktadır.

b) *Skülptür buluntuları* :

Kapı - Arslanları ve Sfenksler : Aşağı kazıda *in situ* olarak iki kapı-arslanı (giriş başlangıcında), iki sfenks (iç - kapı önünde) meydana çıkarılmış ve ayrıca iki kanatlı hücrenin kuzey duvarlarının köşelerinde kanatlı birer sfenks kabartması bulunmuştur; hücrenin doğu kenarındaki sfenks kabartması pek bozuk ve parça parça bir durumdadır.

Kabartmalar : Bu alanda yine esmer - gri renkte bazaltten yapılmış otuz kadar kabartma *in situ* olarak bulunmuştur. Kabartmaların hepsi, bazıları

yazıtlı, bazıları da yazısız birer ortostat kaidesi üzerinde durmaktadırlar. Üslup bakımından Geç-Hitit, Syro-Hitit, Mısır ve hattâ Assur tesirini taşıyan bu kabartmalar konu bakımından da özellik göstermektedirler. Bunlar arasında bilhassa dikkat çekenlerini kısaca zikredelim : Tanrı Bes tasviri (İki defa) ; Lotus yapıları üzerindeki bir dağ sembolünün iki yanında karşılıklı iki boğa üzerinde bir geyik avı sahnesi ; bir hurma ağacı yanında çocuğunu emziren bir anne (Tanrıça ?) tasviri ; başında kanatlı güneş kursu bulunan kartal başlı bir demon kabartması ; arslan ile kahraman mücadelesi (müteaddit kabartmalar üzerinde) ; hayat ağacının iki tarafında antitetik iki teke tasviri ; bağlarında taraklı miğfer taşıyan ve karşılıklı duran kalkanlı iki muharip sahnesi ; bir gemi tasviri (üstü tenteli bir gemi içinde dört figür, geminin altında mağlup iki düşman, daha altta deniz balıkları) . Birbirinden bir kabartma band ile yahut friz şeklindeki süs ile ayrılan çift sahneli kabartmalar bilhassa dikkat çekicidir. Meselâ : üstte bir tavşanı yemekte (?) olan iki akbaba, altta : şaha kalkmış iki arslanla mücadele eden bir kahraman sahnesi ; ve yine üstte : üç rakkase, altta : iki çalgıcı (biri çift flüt, biri harp) ve üç oyuncu sahnesi.

c) *Yazıtlar* : Yakın doğunun en uzun Eski-Samî ve Hitit hiyeroglif yazıtı Karatepe'nin Aşağı kazı alanında meydana çıkarılmıştır.

Eski-Samî yazıt giriş iç yolunun güney-doğu duvarının altındaki ortostatlardan dördü üzerinde üç sütun halinde görülmekte ve üçünü sütunun nihayet kısmı gerek bu sütunun ve gerek ondan sonra gelen kabartmanın altındaki kaidenin ufki sathı üstünde tek satır halinde devam etmektedir. (Herbir ortostatın vasatı eb'adı : 0 75 X 1.26 X 0.40 m.). Ayrıca, hem bu yöndeki kapı-arslanının, hem de ondan sonra gelen ilk kabartmalı ortostatın üzerinde yine Eski-Samî yazıtı vardır.

Hitit hiyeroglifleriyle vücutte getirilen yazıt ise, giriş iç-yolunun kuzey-batı tarafındaki kapı-arslanı, ortostatlar, kabartmalı ortostatlar ve ortostat kaideleri üzerinde görülmektedir ; bundan başka yine her iki kanatlı hücrede gerek ortostatlar ve gerek ortostat kaideleri üzerinde Hitit hiyeroglif yazıtı bulunmaktadır.

Eski-Samî yazıtı ile Hitit hiyeroglif metni yine *bilinguis* vaziyetindedirler. Aşağı Kazıda bulunan Eski-Samî metnin Yukarı kazıdaki Kırıl heykeli ve kapı-arslanı üzerindeki Eski-Samî metnin diğer bir versiyonu olup içinde yine kırıl «Astwd»'ın adı geçmektedir. Aynı kırılın adı Hitit hiyeroglif metninde Prof. Bossert tarafından «Asitawa(n)das» şeklinde görülerek okunmuştur. Gerek Eski-Samî ve gerek Hitit hiyeroglif yazıtları yayımlandıktan sonra Anadolunun dil ve tarihinde mühim bir hadise teşkil edecek olan Hitit hiyerogliflerinin çözülmesi tahakkuk edecektir.

d) *Küçük buluntular* : Gerek yukarı ve gerek Aşağı Kazılarda küçük buluntuların miktarı pek azdır. Aşağı Kazı'da iki kanatlı hücreden büyüğünün güney duvarındaki gemi sahneli ortostatın hemen dibinde bulunmuş olan bir balık oltası (tunçtan ?, boyu : 4.5 cm.) ; giriş iç-yolunun hemen başlangıcında meydana çıkan bir keski (?) ; pişmiş topraktan yapılmış ve tamamlanmamış bir ağırşak küçük buluntuların en önemlileri arasındadır. Karatepe harabesinin mah-

dut bir zaman için meskûn kaldığı, ondan sonra ise tahrip veya yağma edildiği anlaşılmaktadır.

Çanak-çömlek buluntularına gelince : İki küp müstesna —ki bunlar da parça parça olarak bulunmuştur— tam bir kap meydana çıkmamıştır. Çömlekçilik tekniği alelâdedir. Bu arada, taş çanaklar (bazalitten), yine bazalitten ezgi taşlarıyla birlikte müteaddit el değirmeni buluntuları zikre değer.

II. Karatepe dolaylarındaki inceleme ve araştırmalar

A) Domuztepe'de yapılan araştırmalar :

Ceyhan nehrinin doğu kıyısında ve Karatepe'nin tam karşısında Domuztepe adlı ormanlık tepe üzerinde bulunan harabenin çeşitli eserlerinin Karatepe ile dereceye kadar ilgili olduğunu tesbit etmek amacıyla incelenmesine çalışıldı. Evvelce görülmüş olan ¹⁴ çift boğalı bir heykel kaidesinden, işlenmiş ortostat parçalarından, bir kabartma parçasından başka bu sefer güney yamaçta bir kapı arslanı gövdesi, muhtelif taş yalıklar bulundu ve yığma ve gayri muntazam bir surette örülmüş sur kalıntıları tesbit edildi. Geniş ve sık bir fundalıklı alana yayılmış bulunan ve vaziyet plânı alınan Domuztepe'deki harabe karışık bir durum göstermektedir ; Karatepe ile muasır olması muhtemel eserler Roma çağı eserleri (ezcümle : çanak-çömlek, çatı kiremitleri, v.s.) ile yan yanadır. Binaenaleyh, eski binaların ve bunlara ait enkazın sonraki devirlerde —Romalılar zamanında— tekrar kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Şartlar pek müşkül olduğundan ve zamanın darlığından dolayı Domuztepe'de bir kazı ve sondaj yapılmasından vazgeçilmiş ve sadece tepe üzerinde gözle görülebilen anıtların tesbiti ile iktifa edilmiştir. İleride burada yapılacak esaslı kazı Domuztepe problemini de hiç şüphesiz çözecektir.

B) Karatepenin yakını ve uzak Dolaylarına yapılan geziler :

Pazar günlerinden istifade edilerek yapılan bu inceleme gezileri önemli sonuçlar vermiştir. Bunlardan bilhassa aşağıdakiler zikre değer :

Karatepe harabesinin güneyinde olup *Sakartaş* namıyla maruf bir tepe üzerinde Karatepe ile ilgisi olması muhtemel bulunan bir bina kalıntısı tesbit edilmiştir.

Sakartaşın 3 km. kadar güneyindeki *Danakaya* adlı bir tepe üzerinde Romalılara ait olduğu anlaşılan büyük yapı kalıntıları görüldü.

Bundan başka, yine bu dolaylarda muhtelif çağlara ait eserler (bilhassa Hitit ve Roma) de mahallinde incelenmiştir. Yakında bilim alanına sunulacak olan Kazı ön-raporunda bunlardan tafsilâtle bahsedilecektir.

U. BAHADIR ALKİM

